

YOSHLARNI OILAVIY HAYOTGA TAYYORLASHNING ZAMONAVIY USULLARI

Termiz davlat pedagogika instituti
pedagogika kafedrası kata o'qituvchisi

Rasulova Zulfiya Rasul qizi

rasulovazulfiya281@gmail.com

Ergashova Guljahon Akmal qizi

Termiz Davlat instituti
Pedagogika va ijtimoiy fanlar fakulteti

Pedagogika yo'nalishi talabasi

ergashovaguljahon03@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlash masalasi jamiyatning muhim ijtimoiy va pedagogik vazifalaridan biriga aylanishi, yoshlarning oilaviy mas'uliyat va farzand tarbiyasiga qay darajada tayyor ekanligi, yoshlarni oilaviy hayotga ma'naviy psixologik va ijtimoiy jihatdan tayyorlash zarurati haqida keltirilgan.

Kalit so'zlar: oila, yoshlar, mehr-oqibat, sabr-toqat, mas'uliyat, ota-ona, oilaviy hayot, pedagogik, psixologik, hurmat, ma'naviy tarbiya, nikohga tayyorgarlik, mahalla, jamiyat, tarbiya,

Bugungi globallashuv davrida yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlash masalasi jamiyatning muhim ijtimoiy va pedagogik vazifalaridan biriga aylandi. Chunki oilaning mustahkamligi ko'p jihatdan yoshlarning nikoh, oilaviy mas'uliyat va farzand tarbiyasiga qay darajada tayyor ekanligiga bog'liqdir. Zamonaviy hayot sur'atlarining tezlashuvi, axborot oqimining kuchayishi va ijtimoiy munosabatlarning o'zgarishi yoshlarning oilaviy hayot haqidagi qarashlariga ham ta'sir ko'rsatmoqda. Shu sababli yoshlarni oilaviy

hayotga ma'naviy, psixologik va ijtimoiy jihatdan tayyorlash zarurati tobora ortib bormoqda. Yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlashning eng muhim usullaridan biri ma'naviy-axloqiy tarbiya hisoblanadi. Oilaga bo'lgan hurmat, ota-onaga ehtirom, mehroqibat, sabr-toqat va mas'uliyat kabi fazilatlar yoshlar ongida bolalik davridan shakllantirilishi zarur. Ayniqsa, oilada ota-onaning shaxsiy namunasi yoshlarning oilaviy hayot haqidagi tasavvurlarini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Farzand oilada qanday muhitni ko'rsa, kelajakda o'z oilasini ham shunga mos tarzda qurishga intiladi. Zamonaviy pedagogik yondashuvlarda yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlashda psixologik tayyorgarlikka katta e'tibor qaratilmoqda. Chunki ko'plab oilaviy nizolar o'zaro tushunmaslik, muloqot madaniyatining yetishmasligi va hissiy boshqaruvning sustligi natijasida yuzaga keladi. Shu sababli yoshlar orasida oilaviy psixologiya, konfliktologiya va sog'lom muloqot ko'nikmalarini shakllantirishga qaratilgan trening va seminarlarning ahamiyati ortib bormoqda. Bugungi kunda ta'lim muassasalari ham yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlashning muhim markazlaridan biriga aylanmoqda. Maktab, kollej, litsey va oliy ta'lim muassasalarida ma'naviyat, pedagogika va psixologiyaga oid mashg'ulotlar orqali yoshlarning oilaga bo'lgan mas'uliyati shakllantirilmoqda. Ayniqsa, ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar, davra suhbatlari va oilaviy qadriyatlarga bag'ishlangan uchrashuvlar yoshlar ongida sog'lom oilaviy qarashlarni rivojlantirishga xizmat qilmoqda.

Yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlashda zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish ham samarali usullardan biri hisoblanadi. Hozirgi kunda internet platformalari, onlayn kurslar va ijtimoiy tarmoqlar orqali oilaviy psixologiya, nikoh madaniyati va farzand tarbiyasiga oid foydali ma'lumotlar keng tarqalmoqda. Masalan, ayrim psixolog va mutaxassislar tomonidan tashkil etilayotgan onlayn treninglar yosh oilalarga amaliy tavsiyalar berishda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Shu bilan birga, zamonaviy texnologiyalar orqali tarqalayotgan noto'g'ri axborotlar va ommaviy madaniyat ta'siri ayrim yoshlarning oilaga bo'lgan munosabatini salbiy tomonga o'zgartirishi mumkin. Shu sababli yoshlarda media madaniyat va tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish ham oilaviy hayotga tayyorlashning muhim yo'nalishlaridan biridir. Abdulla Avloniy yoshlar tarbiyasining jamiyat kelajagini belgilovchi muhim omil ekanligini ta'kidlab, oilaviy va

ma'naviy tarbiyaning inson kamolotidagi o'rniga alohida e'tibor qaratgan. Uning pedagogik qarashlari bugungi kunda ham yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlashda muhim nazariy asos bo'lib xizmat qilmoqda. Mahalla tizimi ham yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlashda muhim ijtimoiy institut hisoblanadi. Mahallalarda tashkil etilayotgan ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar, yosh oilalar bilan uchrashuvlar va tajribali nuroniylarning suhbatlari yoshlarning oilaviy mas'uliyatini oshirishga yordam bermoqda. Ayniqsa, yoshlar bilan individual ishlash va ularning muammolarini o'rganish oilaviy nizolarning oldini olishda muhim ahamiyat kasb etadi. Yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlashda iqtisodiy bilim va ko'nikmalarni shakllantirish ham muhimdir. Oilaviy byudjetni to'g'ri yuritish, moddiy mas'uliyatni his qilish va mehnatsevarlik kabi ko'nikmalar oilaviy barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi. Shu sababli zamonaviy ta'lim tizimida moliyaviy savodxonlikka oid bilimlarning berilishi yoshlar uchun muhim ahamiyatga ega[10]. Bugungi kunda ayrim yosh oilalarda uchrayotgan muammolar oilaviy hayotga tayyorgarlikning yetarli emasligi bilan bog'liq. Ayniqsa, hissiy boshqaruv, sabr-toqat va o'zaro hurmat ko'nikmalarining sustligi kelishmovchiliklarni keltirib chiqarmoqda. Shu sababli oilaviy hayotga tayyorlashda psixologik moslashuv va ma'naviy tarbiyaga alohida e'tibor qaratilishi zarur. Demak, yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlash zamonaviy jamiyatning muhim pedagogik va ijtimoiy vazifalaridan biridir. Ma'naviy tarbiya, psixologik tayyorgarlik, ta'lim tizimi, mahalla va zamonaviy texnologiyalar imkoniyatlaridan samarali foydalanish orqali yoshlarni mustahkam va sog'lom oilaviy hayotga tayyorlash mumkin. Bu esa jamiyatda barkamol avlod va barqaror oilalarni shakllantirishning muhim omili hisoblanadi.

Oilaviy hayotga tayyorlashda psixologik treninglarning ahamiyati. So'nggi yillarda yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlashda psixologik trening va seminarlarning o'rnini ortib bormoqda. Chunki ko'plab oilaviy muammolar hissiy boshqaruvning sustligi, bir-birini tinglay olmaslik va muloqot madaniyatining yetishmasligi sababli yuzaga keladi. Shu bois ayrim ta'lim muassasalari va psixologik markazlarda "Sog'lom oila psixologiyasi", "Nikohga tayyorgarlik" va "Oilaviy muloqot madaniyati" mavzularida maxsus treninglar tashkil etilmoqda. Masalan, trening mashg'ulotlarida yoshlar turli

hayotiy vaziyatlarni tahlil qilish, kelishmovchiliklarni tinch yo‘l bilan hal qilish va hissiy muvozanatni saqlash ko‘nikmalarini o‘rganmoqda. Psixologlarning fikricha, oilaviy hayotga psixologik jihatdan tayyor bo‘lgan yoshlar o‘zaro muammolarni sabr va tushunish asosida hal qilishga moyil bo‘ladi[9]. Ayrim kuzatuvlarga ko‘ra, psixologik tayyorgarlik mashg‘ulotlarida qatnashgan yosh oilalarda kelishmovchiliklar darajasi boshqa oilalarga nisbatan ancha past bo‘lgan. Bu esa zamonaviy pedagogik usullarning oilaviy barqarorlikni ta‘minlashdagi samaradorligini ko‘rsatadi.

Ta‘lim muassasalarining roli. Yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlashda maktab va oliy ta‘lim muassasalari muhim o‘rin egallaydi. Chunki yoshlarning dunyoqarashi va hayotiy qarashlari aynan ta‘lim jarayonida faol shakllanadi. Shu sababli ma‘naviyat, pedagogika va psixologiyaga oid fanlarda oilaviy qadriyatlar masalasiga alohida e‘tibor qaratilmoqda. Masalan, ayrim oliy ta‘lim muassasalarida “Oilaviy psixologiya”, “Shaxslararo munosabatlar” va “Pedagogik mahorat” kabi fanlar orqali yoshlarning oilaga bo‘lgan munosabati shakllantirilmoqda. Davra suhbatlari, uchrashuvlar va tajribali mutaxassislar bilan muloqotlar yoshlarning oilaviy mas‘uliyatini oshirishga xizmat qilmoqda. Bundan tashqari, maktablarda ota-onalar bilan hamkorlikda tashkil etilayotgan ma‘naviy-ma‘rifiy tadbirlar yoshlarning sog‘lom oilaviy muhit haqidagi tasavvurlarini boyitmoqda. Ayniqsa, ota-onalarning farzand tarbiyasidagi faol ishtiroki yoshlarning kelajakdagi oilaviy qarashlariga ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi.

Yoshlarni iqtisodiy jihatdan tayyorlash. Oilaviy hayotning barqaror bo‘lishi ko‘p jihatdan iqtisodiy tayyorgarlikka ham bog‘liqdir. Shu sababli bugungi kunda yoshlarni moliyaviy savodxonlikka o‘rgatish muhim masalalardan biri bo‘lib qolmoqda. Oilaviy byudjetni boshqarish, daromad va xarajatni rejalashtirish hamda iqtisodiy mas‘uliyatni his qilish yosh oilalar uchun zarur ko‘nikmalardan hisoblanadi. Masalan, ayrim bank va tadbirkorlik markazlari tomonidan yoshlar uchun moliyaviy savodxonlik bo‘yicha seminarlar tashkil etilmoqda. Ushbu mashg‘ulotlarda kredit madaniyati, oilaviy xarajatlarni boshqarish va tadbirkorlik asoslari o‘rgatilmoqda[8]. Bu esa yosh oilalarning iqtisodiy muammolarini kamaytirishga yordam bermoqda. Tahlillarga ko‘ra, oilaviy

nizolarning muhim qismi moddiy muammolar bilan bog‘liq bo‘ladi. Shu sababli yoshlarning iqtisodiy mustaqilligini ta‘minlash oilaviy barqarorlikni mustahkamlashning muhim omillaridan biri hisoblanadi.

Mahalla va jamoatchilikning ta‘siri. Mahalla tizimi yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlashda qadimdan muhim ijtimoiy institut bo‘lib kelgan. Mahallalarda o‘tkaziladigan ma‘naviy-ma‘rifiy tadbirlar, tajribali nuroniylarning suhbatlari va yosh oilalar bilan ishlash tizimi yoshlarning oilaga bo‘lgan munosabatini shakllantirishda muhim rol o‘ynaydi. Masalan, ayrim mahallalarda yangi turmush qurgan yoshlar uchun “Yosh oilalar maktabi” loyihalari tashkil qilinmoqda. Ushbu uchrashuvlarda oilaviy muloqot, farzand tarbiyasi, iqtisodiy mas‘uliyat va ma‘naviy qadriyatlar haqida amaliy tavsiyalar beriladi. Bunday tadbirlar yosh oilalarning hayotiy tajribasini oshirish bilan birga ularni oilaviy muammolarni to‘g‘ri hal qilishga ham o‘rgatadi. Ayniqsa, mahalla va jamoatchilikning qo‘llab-quvvatlashi yosh oilalarda ishonch va ma‘naviy barqarorlikni mustahkamlaydi.

Media va internet orqali oilaviy tarbiya. Bugungi kunda internet va ommaviy axborot vositalari yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlashning zamonaviy vositalaridan biriga aylanmoqda. Turli onlayn platformalarda oilaviy psixologiya, farzand tarbiyasi va sog‘lom munosabatlarga oid foydali ma‘lumotlar keng tarqalmoqda. Masalan, psixolog va mutaxassislar tomonidan yuritilayotgan ijtimoiy tarmoq sahifalari orqali yoshlar oilaviy hayotga oid savollariga javob olmoqda. Videodarslar, motivatsion suhbatlar va psixologik tavsiyalar yoshlarning oilaviy bilimlarini oshirishga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, internetdagi zararli axborotlar va noto‘g‘ri targ‘ibotlarning salbiy ta‘siri ham mavjud. Shu sababli yoshlarda tanqidiy fikrlash va media madaniyatni shakllantirish muhim vazifalardan biri hisoblanadi.

Xulosa qilib aytganda olib borilgan tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlash faqatgina ularni moddiy yoki ro‘zg‘or yuritish ko‘nikmalari bilan ta‘minlashdan iborat emas. Bu jarayon, eng avvalo, shaxsning psixologik yetukligi, hissiy intellekti va inqirozli vaziyatlarda kompromis (o‘zaro murosaga kelish) san‘atini egallashi bilan belgilanadi. Zamonaviy sharoitda mustahkam oila poydevorini yaratish uchun

yoshlarda "Biz" konsepsiyasini shakllantirish, ya'ni shaxsiy manfaatlardan oilaviy manfaatlarni ustun qo'ya olish ko'nikmasini rivojlantirish lozim. Binobarin, oilaviy hayotga tayyorlash tizimini nafaqat nazariy bilimlar, balki amaliy psixologik treninglar va nizolarni boshqarish metodikalari bilan boyitish ijtimoiy zaruriyat hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

- O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. Toshkent: O'zbekiston, 2023. 80 b.
- O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. Toshkent, 2020.
- O'zbekiston Respublikasining "Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida"gi Qonuni. Toshkent, 2016.
- O'zbekiston Respublikasining "Oila to'g'risida"gi Qonuni. Toshkent, 2019.
- O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Oila institutini mustahkamlash konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Qarori. Toshkent, 2018.
- Ma'naviyat asoslari. Toshkent: Ma'naviyat, 2020. 286 b.
- Sotsiologiya. Toshkent: Universitet, 2021. 352 b.
- Musurmonova O. Oila ma'naviyati va tarbiya asoslari. Toshkent: Fan, 2019. 280 b.
- Karimova V. Oila psixologiyasi. Toshkent: Noshir, 2022. 256 b.
- Jo'rayev R. Tarbiya va ma'naviyat. Toshkent: Tafakkur, 2020. 198 b.
- Qurbonov M. Oila ma'naviyati. Toshkent: Yangi asr avlodi, 2021. 224 b.
- To'xtayeva D. Zamonaviy oila modeli. Toshkent: Taf